

3. Põllumajanduspoliitika

3.1. Liitumisjärgsed muutused majanduskeskkonnas

Urve Valdmaa, Ants Laansalu

Eesti liitumine EL-iga tõi kaasa olulisi muutusi kõige enam toidusektoris. Liitumiseelselt suudeti luua õiguslik ja institutsionaalne raamistik ühise põllumajanduspoliitika rakendamiseks ning turukorralduse toimimiseks. Akrediteeriti meetmete rakendusasutus PRIA, mis tähendas, et olime valmis toetuste menetlemiseks. Liitumisjärgselt avanes põllumajandustootjatel/ töötlejatel võimalus osaleda erinevates turukorralduskeemides. Siseturul rakendati erinevad turukorralduse ja väljaspool EL jäävate riikide suhtes kaubandust reguleerivad abinõud. Turukorralduse mehhanismide abil tagatakse liikmesriikide põllumehele hinna- ja sissetulekute stabiilsus. Ühenduse päritoluga kaupade eelistuse, imporditariifide ja eksporditoetuste rakendamiseks kasutatakse impordi- ja ekspordilitsentside, sertifikaatide ja tagatiste süsteemi. Impordile rakendusid tollimaksud, ekspordile kohaldatakse toetusi.

Valmisolek sekkumiskokkuostu ja eraladustamise rakendamiseks oli olemas, kuid vajadust selle kasutamiseks 2004. a ei olnud.

Viidi läbi ulatuslik teavituskampaania EL-i põllumajanduspoliitika meetmete tutvustamiseks, mille tulemusena põllumajandustootjad ja maaettevõtjad suutsid õigeaegselt esitada nõuetekohaselt vormistatud taotlused ja äriprojektid.

Eesti ja EL-i liitumisläbirääkimiste lõppdokumendis on sätestatud toetuste piirmäärad lähtudes EL-i toetustest ja liikmesriigile kinnitatud toetusõigustest. 2004. aastal maksti Eesti põllumajandustootjatele EL-i eelarvest 25% EL-i otsetoetuste tasemest. Liikmesriigil oli võimalus täiendavalt juurde maksta 2004. a kuni 55% tasemeni. EL-i vahenditest makstav otsetoetuste tase suureneb aasta-aastalt ning 2013. aastaks peab olema saavutatud vanade liikmesriikidega võrdne tase.

2004. a rakendatud toetused ja rahastamisallikad

Eesti riigieelarve	Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfond (EAGGF) ja riigieelarve	
Siseriiklikud toetused	EAGGF Tagatisrahastu ja riigieelarve	
Piimalehma kasvatamise toetus	EL ühine põllumajanduspoliitika (ÜPP)	
Põllumajandusloomade aretustoetus	ÜPP I samm ehk otsetoetused ja turukorraldus	ÜPP II samm ehk Eesti maaelu arengukava 2004–2006 toetused
Koolipiimatoetus 2003/2004 õppeaastal	Koolipiimatoetus 2004/2005 õppeaastal	Põllumajanduslik keskkonnatoetus
	Ühtne pindalatoetus	Ebasoodsamate piirkondade toetus
	Täiendavad otsetoetused	Sõnnikuhoidlale esitatavate nõuetega vastavusse viimise toetus
		Elatustalude kohanemise toetus
		EAGGF Arendusrahastu ja riigieelarve
		Struktuurifondid
		Eesti riikliku arengukava 2004–2006 3. prioriteedi "Põllumajandus, maaelu ja kalandus" toetused
		3.1 Põllumajandus- tootmise investee- ringutoetus
		3.2 Põllumajandus- saaduste töötlemise ja turustamise parandamise inves- teeringutoetus
		3.3 Maapiirkonnas majandustegevuse mitmekesistamine
		3.5 Külade taastamine ja arendamine
		3.10 Kalalaevastiku moderniseerimine ja uuendamine
		3.11.1 Kala- ja vesiviljelustoodete töötlemise inves- teeringutoetus
		3.11.2 Vesiviljeluse investee- ringutoetus
		3.11.4 Sisevete ka- landuse investee- ringutoetus

3.2. Riigiabi

Siseriiklikud toetused

Urve Valdmaa

Piimalehma kasvatamise toetuseks maksti tootjatele 2004. a riigieelarve vahenditest 108,3 mln krooni. Toetuse taotlejaid oli 2 673, kes taotlesid toetust 102,1 tuhande lehma (sh 449 maakarja tõugu) kasvatamise eest. Toetust maksti 2 627-le loomapidajale 101 144 lehma (neist 397 maakarja tõugu) kasvatamise eest. Toetuse ühikumääraks looma kohta kujunes 1 065 krooni lehma kohta ja 2 600 krooni maakarja tõugu lehma kohta.

2004. a, nii nagu ka eelmistel aastatel, oli toetuse saajate arv kõige suurem Pärnumaal (359 loomakasvatajat ehk 14% toetuse taotlejaist), kes said toetust 11 229 lehmale kogusummas 12,2 mln krooni. Suurim toetust saanud lehmade arvuga maakond oli jätkuvalt Järvamaa, kus maksti toetust 16 917 lehmale kogusummas 18 mln krooni. Kõige vähem taotlejaid oli Hiiumaalt, kus ka oli loomade arv väiksem.

2004. a oli piimalehmatoetuse saajate seas kõige rohkem väikese lehmade arvuga loomapidajaid, nende seas enim ühe lehma omanikke – 346 (eelmisel aastal enim kahe lehma pidajaid – 328). Suurima lehmade arvuga kari, millele piimalehma kasvatamisetootust maksti, oli 2020-pealine Järva- maal kasvatatav kari. Üle tuhande lüpsilehmaga karjasid oli toetuse saajate hulgas, nagu eelmiselgi aastal, kokku kuus.

Maakarja tõugu lehmade kasvatamise eest toetuse saajatena on käsitletud neid tootjaid, kes said toetust ohustatud tõule ettenähtud kõrgendatud määras ehk 2 600 krooni looma kohta. Maakondade lõikes kasvatatakse kõige rohkem maakarja tõugu veiseid Pärnumaal, kus on ka Eesti suurim, 53-pealine kari. Kõige vähem maakarja tõugu lehma kasvatatakse Hiiu- ja Põlvamaal – kummaski maakonnas on vaid üks lehm. Enamikes maakondades on aastate jooksul maakarja tõugu lehmade arv kasvanud.

Põllumajandusloomade aretustoetust võis taotleda "Põllumajandusloomade aretuse seaduse" alusel VTA poolt tunnustatud aretusühing, jõudluskontrolli läbiviija või ohustatud tõu säilitaja.

Kokku esitati 2004. a PRIA-le üksteist aretustoetuse taotlust. Toetust taotlesid VTA poolt tunnustatud kaheksa aretusühingut. Aretusühingud pidid taotlusel märkima toetusaluste põllumajandusloomade arvu, mis erinevate taotlejate ja aretusvaldkondade kokkuvõttes oli 139 765 looma. Loomaliikide lõikes vaadelduna moodustasid taotlusalustest loomadest enamuse (üle 74%) veised, järgnesid sead, lambad, hobused ja linnud.

Põllumajandusministri poolt kehtestatud ühe taotleja kohta antava toetuse maksimaalsuuruseks oli 10 mln krooni, mida maksti ühele veise aretusega tegelevale aretusühingule.

2004. a maksti kaheksale taotlejale aretustoetust kokku ligikaudu 15 mln krooni, mis oli 2,5% suurem kui 2003. a, mil toetust said samuti kaheksa aretusühingut.

Ühise põllumajanduspoliitika toetused

Otsetoetused võeti kasutusele pärast 1992. a reformi eesmärgiga kompenseerida tootjatele sekkumishindade alandamisest tulenev sissetulekute langus.

Ühtse pindalatoetuse ja täiendavate otsetoetuste lubatavad toetustasemed 2004. a ja kehtivad toetusõigused

	Maksimaalne toetuse tase 2004. a	Toetusõigused
1) ühtne pindalatoetus (ÜPT)	25% EL tasemest	800 000 ha
2) põllukultuuride kasvatamise täiendav otsetoetus	55% EL tasemest	362 827 ha
3) sertifitseeritud seemne kasvatamise täiendav otsetoetus	100% EL tasemest	757 ha, mis jaguneb: 497 ha – kõrrelised heintaimed, 260 ha - liblikõielised heintaimed
4) veise kasvatamise täiendav otsetoetus	55% EL tasemest	146 029 loomühikut
5) ute kasvatamise täiendav otsetoetus	liitumiseelne tase +10% EL tasemest	48 000 utte

Ühtset pindalatoetust makstakse EL-i eelarve vahenditest. Täiendavate otsetoetuste maksmiseks kasutatakse Eesti riigieelarve ja Eesti Maaelu arengukava (MAK) vahendeid. Otsetoetuste osa ei tohi ületada 20% MAK-i eelarvest, samuti võib nimetatud eelarve vahenditega katta vaid kuni 40% EL-i otsetoetuste tasemest. 2004. a kohta arvestati otsetoetusi 621,95 mln krooni. 2005. a suureneb otsetoetuste summa esialgsete arvestuste kohaselt 23,5%.

Veise kasvatamise täiendava otsetoetusena maksti tootjatele kokku 76,8 mln krooni. Toetuse taotlejaid oli 6 397, kes soovisid toetust 135 425 veise

kasvatamise eest. Toetust maksti 6 254 loomapidajale 132 829 veise kasvatamise eest. 2004. a otsetoetuse ühikumäärad looma kohta olid järgmised: lehmullikas alates 24 kuust ja lehm 1084 krooni; lehmullikas alates 8 kuust kuni 24 kuuni 542 krooni; pull alates 8 kuust 774 krooni ja vasikas alates 1 kuust kuni 8 kuuni 155 krooni.

12,2% väljamakstavast summast maksti Järvamaa veisekasvatajatele, 11,8% Lääne-Virumaa ja 10,3% Jõgevamaa tootjatele.

Ute kasvatamise toetust taotles 767 loomakasvatajat 19 757 ute kasvatamise eest. Toetust maksti 729 taotlejale 18 945 looma eest. Ühikumääraks oli kehtestatud 219 krooni ühe ute eest. Viiendik kogu toetussummast maksti Saaremaa lambakasvatajatele.

Põllukultuuride kasvatamise toetust taotles 8 192 maaviljelejat ja taotletava pinna suuruseks oli 330,3 tuhat ha. Toetust maksti 7 849 taotlejale 324,3 tuhande ha eest. Toetuse määraks oli 632,8 krooni hektari kohta.

Suurimad toetussummad maksti Lääne-Virumaa (14,9%) ja Tartumaa (12,5%) põllumajandustootjatele.

Ühtse pindalatoetuse taotlejaid oli 18 954 põllumajandusmaa 818,4 tuhande ha kohta. Toetuse taotlus rahuldati 18 597 taotleja osas kogupinnaga 803,7 tuhat ha. Ühtse pindalatoetuse määraks oli kinnitatud 414 krooni ha kohta.

Koolipiimatoetuse maksmine toimus kuni 1. maini 2004. a. siseriikliku korra alusel, kus alandatud hinnaga piimatooteid said tarbida I.-IV. klassi õpilased ning toetuse suurus õpilase kohta oli 1,5 krooni koolipäevas. 2003/2004 õppeaasta kolmandal õppeveerandil maksis PRIA koolipiimatoetuseks 3,9 mln ja neljandal õppeveerandil 3,9 mln krooni.

Alates 1. oktoobrist 2004. a rakendus EL-i koolipiimatoetuse maksmise kord, kus toetuse saajate ring laienes ning taotlejatele esitati ka uued nõuded. Valitsuse 17. septembri 2004. a määruse nr 298 alusel võib koolipiima pakkuda lasteaia lastele, I-XII klassi õpilastele ning põhihariduse baasil kutseõppeasutuses õppivatele õpilastele. Koolipiimatoetust makstakse tagantjärele kindlal ajavahemikul tarbitud koguste alusel ning maksimumkoguseks on 0,25 liitrit piima või piimatoodet koolipäevas ühe õpilase kohta.

Eesti maaelu arengukava 2004–2006 toetused

Ülle Puusta

2004. a kinnitati Euroopa Komisjoni poolt Eesti maaelu arengukava 2004–2006 (MAK). MAK-i raames rakendatakse EL-i ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevaid maaelu arengu meetmeid. MAK meetmete rahastamisallikateks on EL-i eelarve (80%) ning Eesti riigieelarve (20%). MAK-i toetuste peamiseks eesmärgiks on muuta põllumajandustootmine keskkonnasõbralikumaks ning aidata ebasoodsates piirkondades asuvate põllumajandustootjate ning väiketootjate jätkusuutlikkust suurendada. Lisaks põllumajanduslikule keskkonnatoetusele, millega kompenseeritakse täiendavate keskkonnanõuetega tegevuste kulusid, on keskkonnanõuetega ühe aspektina olulisel kohal põllumajandustootmise vastavusse viimine EL keskkonnanõuetega. Sellele aitab kaasa sõnnikuhoidlale esitatavate veekaitse nõuetega vastavusse viimise toetus. Ettevõtjate liitumisjärgsete ümberkorraldustega seotud majandusliku olukorra leevendamiseks rakendatakse MAK-i raames elatustalude kohanemise toetust.

Ebasoodsamate piirkondade toetuse eesmärk on tagada põllumajandusmaa jätkuv kasutamine ebasoodsamates piirkondades ning aidata selle kaudu kaasa elujõulise maarahvastiku säilimisele.

Meedet rakendatakse 101 vallas ehk ligikaudu poolel Eesti territooriumist. Taotlejaks on põllumajandusega tegelev isik, kes võtab 5 aastaks kohustuse jätkata samas piirkonnas põllumajanduslikku maakasutust ning kes täidab kogu ettevõttes üldisi keskkonnanõudeid.

2004. a taotleti ebasoodsamate piirkondade toetust kokku 308 798 ha. Taotlejaid oli 8520. Toetust maksti kokku 117 mln krooni.

Põllumajanduslik keskkonnatoetus on kohustuslik meede, mida peavad rakendama kõik liikmesriigid. Toetuse peamine eesmärk on soodustada keskkonnasõbralike põllumajandusmeetodite juurutamist ning bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamist ja suurendamist. Taotlejaks on põllumajandusega tegelev isik, kes täidab üldisi keskkonnanõudeid (sätestatud MAK-is) ja muid toetuse saamiseks vajalikke nõudeid ning võtab nende nõuete täitmiseks 5 aastaks kohustuse. Aastal 2004 rakendati 3 alategevust:

Keskkonnasõbraliku tootmise toetust taotles 5761 soovijat kokku ligi 462 000 ha kohta. Toetust maksti ligi 260 mln krooni.

Mahepõllumajanduse toetust taotles 779 tootjat üle 40 000 ha kohta. Toetust maksti kokku ligikaudu 48 mln krooni.

Eesti tõugu hobuse kasvatamise toetust taotles 277 hobuseomanikku 855 hobuse kohta. Toetust maksti kokku ligikaudu 2 mln krooni.

Elatustalude kohanemise toetus on suunatud maapiirkonnas põllu-

majandussaaduste tootmisega tegelevale füüsilisest isikust ettevõtjale (FIE), kelle omatoodetud põllumajandussaaduste müügitulu jäi 2003. a vahemikku 31 300 – 281 600 krooni. Toetuse eesmärk on anda väiksematele põllumajandusega tegelevatele ettevõtjatele ajutist sissetulekuabi liitumisjärgsel üleminekuperioodil ning aidata kaasa nende majanduslikule tugevnemisele. Elatustalude toetust makstakse 15 647 krooni (1000 eurot) taotleja kohta aastas. Viie aasta jooksul makstakse talunikule kokku kuni 78 235 krooni. 2004. a taotles toetust 2249 tootjat, neist 2215-le määrati toetust kogusummas ligi 35 mln krooni. 72% taotlejatest jäid sissetulekud majandustegevusest, s.h põllumajandusest vahemikku 31 300 – 125 000 kr.

Toetuse taotlemiseks 2005. a peab taotleja 2003. a ettevõtlustulu põllumajanduslikust ettevõtlusest olema üle 31 293 krooni, samas ei tohi kogu ettevõtlustulu ületada 281 639 krooni. Taotlejad peavad jätkuvalt tegelema põllumajandusega, kuid võivad lisaks maal tegeleda ka muu ettevõtlusega. Majandustegevuse järjepidevuse huvides peab toetuse taotleja koostama tegevuskava, kus märgib ära viie aasta tegevusalad ja toetuse saamise perioodil kavandatavad tegevused.

Sõnnikuhoidlale esitatavate veekaitse nõuetega vastavusse viimise toetuse eesmärk on viia loomakasvatuse korraldus vastavusse EL-i veepoliitikast tulenevate keskkonnanõuetega. Toetatakse sõnnikuhoidlate ehitamist, laiendamist ja rekonstrueerimist, tehnosüsteemide soetamist ja muutmist ning nimetatud investeeringutega kaasnevaid ettevalmistustöid. Taotlejaks on loomakasvatusega tegelevad füüsilised või juriidilised isikud, kes peavad üle 10 loomühiku (LÜ) veiseid, sigu, lambaid või kitsi. 2004. a taotles toetust 760 loomakasvatajat summas ligikaudu 100 mln krooni.

SAPARD-i rakendamise tulemused

Riin Saluveer

Kesk- ja Ida-Euroopa maade põllumajandusele ja maaelule antava erakorralise liitumiseelse abi programm (SAPARD) oli mõeldud EL-i kandidaatriikidele EL-iga liitumiseks valmistumisel, tootmise vastavusse viimiseks liidu nõuetega ja maaelu arengu toetamiseks.

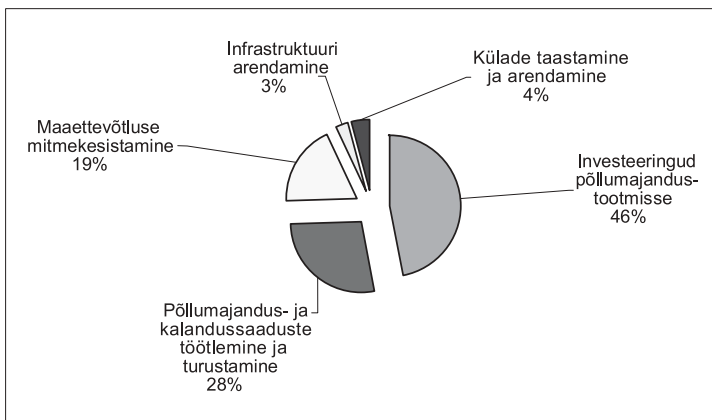
SAPARD-i vahenditest maksti 2004. a lõpuks välja 995 mln krooni ehk ligi 90% taotlustest rahuldati. Programmi esimestel aastatel ei olnud taotlemise aktiivsus eriti kõrge, uute skeemidega harjumine võttis aega. Toetustaotluste vastuvõtu viimasel, 2003. a taotleti kõigi meetmete toetusi juba väga aktiivselt. SAPARD programmis on toetuste taotlemine küll läbi, kuid toetuste väljamaks-

mine, kasutamise kontroll ja muu järelevalvetegevus jätkub suures osas veel mitmeid aastaid. Programmi lõppemisel viiakse läbi hindamine, mis annab ülevaate programmi edukusest ning eesmärkide täitumisest.

Aastatel 2001–2003 võeti taotlusi vastu kokku viie meetme alusel:

- 1) põllumajandustootmise investeeringutoetus (meede 1);
- 2) põllumajandus- ja kalandustoodete töötlemise ja turustamise parandamise investeeringutoetus (meede 2);
- 3) maapiirkondades alternatiivse majandusliku tegevuse arendamise ja mitmekesistamise investeeringutoetus (meede 3);
- 4) maapiirkonna infrastruktuuri investeeringutoetus (meede 4);
- 5) külade arendamise toetus (meede 6).

Heakskiidetud taotlused 2001 – 2004

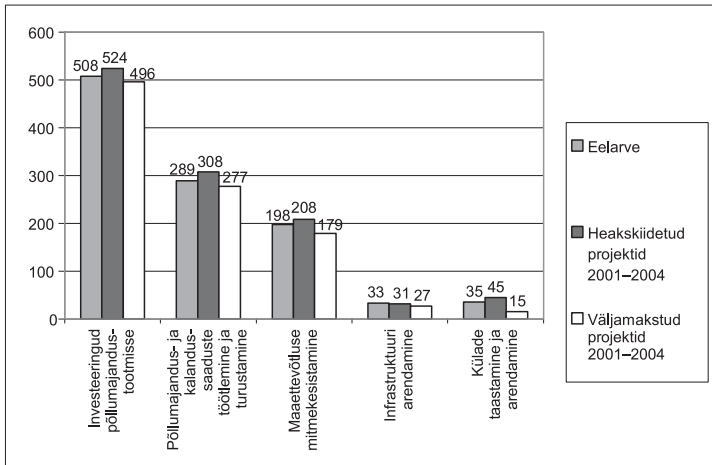

Kokku kiideti aastatel 2001–2004 heaks üle 1,1 mld krooni suuruses summas toetustaotlusi. Sellest rahast 75% moodustas EL-i ja 25% Eesti eelarve. Heakskiidetud toetussummaga said maaettevõtjad ja seltsid investeeringuid teha kokku üle 2,3 mld krooni. Meetmeti toetati kõige enam põllumajandustootmise investeeringuid – 46% kogu SAPARD-i vahenditest ehk 524 mln krooni ulatuses.

SAPARD-i vahetamine käigus leidis erapooletu hindaja, et töötuse määr on vähenenud maapiirkondades 2000–2003. aastal 4,9% võrra, 13% kuni 8,1%.

Programm on aidanud kaasa meeste ja naiste võrdsete võimaluste toetamisele ja toetanud uute töökohtade loomist noortele.

Eelarve, heaks kiidetud ja välja makstud projektid 2001–2004

Eesti riikliku arengukava toetused

Margus Palu

Peale Eesti liitumist EL-iga 2004. a rakendus Eesti riiklik arengukava (RAK). Taotlusi võeti vastu vastu 8 meetme ja alameetme raames:

- Meede 3.1: Investeeringud põllumajandustootmisse:
26. aprill – 10. mai;
- Meede 3.2: Põllumajandussaaduste töötlemise ja turustamise parandamise investeeringutoetus: 5. juuli – 30. juuli;
- Meede 3.3: Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas:
23. august – 26. august;
- Meede 3.5: Külade taastamine ja arendamine:
22. november – 16. detsember;
- Meede 3.10: Kalalaevastiku moderniseerimine ja uuendamine:
1. september – 29. oktoober;
- Alameede 3.11.1: Kala ja vesiviljelussaaduste töötlemise investeeringutoetus: 30. aprill – 30. juuni;
- Alameede 3.11.2: Vesiviljeluse investeeringutoetus:
30. aprill – 8. oktoober;
- Alameede 3.11.4: Sisevete kalanduse investeeringutoetus:
22. november – 16. detsember.

Kokku esitati 2004. a 1015 taotlust 868,7 mln krooni suuruses (summas), millest rahuldati 57% ehk 582 taotlust toetussummas 619,3 mln krooni. Aasta lõpuks oli välja makstud 204 projekti summas kokku 174,5 mln krooni.

Kolme aasta eelarve on kolmandal prioriteedil 1,52 mld krooni. Esimese aastaga taotleti prioriteedile mõeldud kolme aasta eelarvest juba toetusi 57% ulatuses. Heaks kiideti taotlusi 41% ulatuses kolme aasta eelarvest.

2004. a lõpuks oli taotluste menetlemine lõppenud (ala)meetmetel 3.1; 3.2; 3.3 ja 3.11.1. Menetlemine pole lõppenud (st et rahuldatud taotluste arv muutub) (ala)meetmetel 3.5, 3.10; 3.11.2 ja 3.11.4.

Investeeringud põllumajandustootmisse

Kokku esitati 463 taotlust toetussummas 360,6 mln krooni. Investeeringuteks põllumajandustootmisse on aastatel 2004–2006 ette nähtud 503 mln (Eesti avalik sektor + EL) krooni, kusjuures esimese vooruga taotleti kolme aasta eelarvest 72%. 2004. a kiideti heaks 429 taotlust summas 345,6 mln krooni ehk 93% esitatud taotlustest vastasid nõutele. Toetus on välja makstud 202 projektile summas 170,3 mln krooni.

Investeeringutoetuse taotlemiseks esitatud projektidest 77% käsitles taimekasvatust, 7% loomakasvatust ja sisseseadeid ning 4% põllumajandustootmise mitmekesistamist. Enam küsiti toetust taimekasvatusektorile (68%) ja loomakasvatushoonetele (21%), järgnesid põllumajandustootmise mitmekesistamine ja loomade ostmine.

Objektide lõikes kiideti kõige rohkem taotlusi heaks sertifitseeritud või kontrollitud marjaistikute ostmiseks (211 710 ühikut), järgnes sertifitseeritud või kontrollitud viljapuuistikute ostmine (74 000 ühikut). Kõige suuremas summas kiideti heaks traktorite ostmise taotlusi (78,5 mln krooni), järgnesid veiselauda, lüpsplatsi või piima esmase jahutuse/säilituse ruumi ehitamine (38,2 mln krooni) ning teraviljakombainide ja nende lisaseadmete ostmine (36,5 mln krooni).

Kõige rohkem taotlusi esitati Pärnumaalt (62 taotlust), järgnesid Tartumaa ja Lääne-Virumaa (48 taotlust). Kõige vähem esitati taotlusi Hiiumaalt (4) ja Ida-Virumaa (13). Kõige rohkem rahuldati taotlusi Pärnumaalt (57), järgnesid Tartumaa ja Lääne-Virumaa (45).

Põllumajandussaaduste töötlemise ja turustamise parandamise investeeringutoetus

Kokku esitati 49 taotlust toetussummas 135,3 mln krooni. Aastateks 2004–2006 on toetusteks ette nähtud 177,9 mln krooni, seega esimese vooruga taotleti 76% meetme kogueelarvest. Meetme 3.2 raames esitatud taotlustest said heakskiidu 40 taotlust summas 120,6 mln krooni ehk 82% esitatud taotlustest vastasid nõutele. 2004. a lõpuks lõpetatud projekte veel ei olnud ning väljamakseid seega ei tehtud.

Põllumajandussaadusi töötleva tööstuse toetatavate sektorite lõikes jagunesid heakskiidetud toetussummad järgnevalt: 55% lihatöötlemise, 26% piimatöötlemise, 15% puu- ja köögivilja ning marjade töötlemise ja 3% teraviljatöötlemise parandamiseks.

Heakskiidetud toetuse abil kavatakse enim soetada liha ja lihatoodete käitlemise seadmeid ja tehnoloogilisi liine (67 ühikut). Järgnevad piima ja piimatoodete käitlemise seadmed ja tehnoloogilised liinid (sh külmatootmisseadmed, paigsed kütteseadmed ning piimaveohaagised ja -tsisternid) – 21 ühikut.

Heakskiidetud toetussummast kõige suurem osa läheb liha ja lihatoodete käitlemise ehitiste ehitamise ja rekonstrueerimisega seotud projektide toetamiseks (summas 31 mln krooni), järgnevad liha ja lihatoodete käitlemise seadmete ja tehnoloogiliste liinide ostmise ja paigaldamisega seotud projektid (summas 21 mln krooni).

Kõige rohkem taotlusi esitati Tartumaalt (15 taotlust), järgnes Harjumaa (9). Ühtegi taotlust ei esitatud Hiiu-, Järva- ja Raplamaalt. Kõige rohkem taotlusi rahuldati Tartumaalt (15), järgnes Põlvamaa (6).

Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas

Meede 3.3 raames esitati 103 taotlust toetussummas 107,1 mln krooni. Aastate 2004–2006 eelarves on toetusteks nähtud 136,1 mln krooni, esimese vooruga taotleti kolme aasta eelarvest 79%. Rahuldati 75 taotlust ehk 73% esitatud taotlustest. Praeguseks on välja makstud 1 projekt summas 216,6 tuhat krooni.

Heakskiidetud toetussummad jagunesid järgnevalt: turistide teenindamiseks vajalike ehitiste rekonstrueerimine (28 objekti), käsitööks vajalike seadmete ostmise (22 ühikut).

Kõige suurem summa eraldati turistide teenindamiseks vajalike ehitiste ehitamiseks, summas 20,6 mln krooni. Järgnes turistide teenindamiseks vajalike ehitiste rekonstrueerimine (14,9 mln krooni).

Kõige rohkem taotlusi esitati Tartumaalt (17 taotlust), järgnesid Valgamaa (11) ja Lääne-Virumaa (10). Ühtegi taotlust ei esitatud Läänemaalt. Kõige rohkem taotlusi rahuldati Saare- ja Tartumaalt (9 taotlust).

Külade taastamine ja arendamine

Kokku esitati 306 taotlust toetussummas 114,4 mln krooni. Aastateks 2004–2006 on toetusteks mõeldud 100,1 mln krooni, esimese vooruga taotleti kolme aasta eelarvest seega 114%. Kuna taotluste vastuvõtt lõppes alles 16. detsembril, ei jõutud 2004. a lõpuks ühtegi projekti veel heaks kiita.

Taotluste paremusjärjestuse koostavad maakondlikud komisjonid, esimesel aastal antakse toetusteks 60% kolme aasta eelarvest.

Taotletud summad jagunesid järgnevalt: 86% hoonetele ja rajatistele, sisustusele, 7% muusikariistadele, sporditarvikutele ja rahvariistadele ning avatud infopunktiidele 6%.

Kõige rohkem taotlusi esitati Viljandimaalt (30 taotlust), järgnesid Jõgevamaa (29) ja Lääne-Virumaa (27). Kõige vähem taotlusi esitati Raplamaalt ja Hiiumaalt (12).

Kalalaevastiku moderniseerimine ja uuendamine

Kokku esitati 39 taotlust toetussummas 43,5 mln krooni, mille abil soovitakse teha 108,8 mln krooni eest investeringuid. Aastateks 2004–2006 on toetusteks ette nähtud 50 mln krooni. Seni on heaks kiidetud 16 taotlust summas 14,03 mln krooni. Väljamakseid 2004. a lõpuks tehtud veel ei olnud.

Uue kalalaeva ehitamiseks või ostmiseks oli võimalik toetust taotleda ainult 2004. a, sest EÜ määrus nr 2792/1999 artikkel 9 p 1 (a) alusel võis määrata toetust kalalaevastiku uuendamiseks kuni 31.12.2004.

Objektide lõikes kiideti kõige rohkem taotlusi heaks laevakeretööde teostamiseks (8 objekti), navigatsioonisüsteemide ja sinna juurde kuuluva tarkvara ostmiseks ja paigaldamiseks (8 objekti). Järgnesid laeva ostmine (6 objekti), keskkonnakaitsealaste vahendite ostmine ja paigaldamine (5 objekti), peamasina ümberehitus või kapitaalremont (5 objekti). Kõige suuremas summas kiideti heaks toetusi laeva ostmiseks (7,6 mln krooni). Järgnesid peamasina ümberehitus või kapitaalremont, toetussummas 3,56 mln krooni ja laevakeretööd, toetussummas 737 346 krooni.

Maakondade lõikes esitati enam taotlusi Hiiumaalt (12 taotlust) ja Pärnumaalt (11), Saaremaalt (7), Harjumaalt (5), Läänemaalt (3 taotlust). Kõige vähem esitati taotlusi Ida-Virumaa (1). Ühtegi taotlust ei laekunud Lääne-Virumaa ja Tartumaalt.

Kõige rohkem taotlusi rahuldati Pärnumaalt (9 taotlust). Taotluste heakskiitmine kestab.

Kala ja vesiviljelussaaduste töötlemise investeeringutoetus

Kokku esitati 17 taotlust toetussummas 68,3 mln krooni, millega soovitakse teha investeeringuid summas 138,3 mln krooni. Seni on heaks kiidetud 13 taotlust (76% taotlustest) summas 47,1 mln krooni. 2004. a maksti välja üks antud meetme projekt.

Ühtegi taotlust ei laekunud jäätmekäitluseks. Populaarseim oli investering hoonetesse ja rajatistesse – 81,6%, kala- ja vesiviljelustoodete käitlemiseks vajalikesse masinatesse – 18,3% taotletud toetussummast.

Objektide lõikes kiideti kõige rohkem taotlusi heaks kala- ja vesiviljelustoodete käitlemise seadmete ja tehnoloogiliste liinide ostmiseks ja paigaldamiseks (36). Järgnesid külmikveokite ostmine (9) ja laotõstukite ostmine (7).

Kõige suuremas summas kiideti heaks projekte kala- ja vesiviljelustoodete käitlemise seadmete ja tehnoloogiliste liinide ostmiseks ja paigaldamiseks (28 mln krooni). Järgnesid kala- või vesiviljelustoodete käitlemise hoone või rajatise rekonstrueerimine (7,4 mln krooni) ja külmikveokite ostmine (6,1 mln krooni).

Vesiviljeluse investeeringutoetus

Kokku esitati 23 taotlust toetussummas 35,1 mln krooni. Heaks kiideti 9 taotlust (39% laekunud taotlustest) summas 13,3 mln krooni. Taotluste läbivaatamine jätkub 2005. a. 2004. a väljamakseid antud meetme raames ei tehtud.

Vesiviljelusehoonete ja rajatiste uuendamiseks ja ehitamiseks taotleti 97% toetussummast. Ühtegi taotlust ei laekunud vesiviljelustoodete esmaseks töötlemiseks vajalike seadmete ostmiseks.

Objektide lõikes kiideti kõige rohkem taotlusi heaks projekteerimistödeks (7 objekti) ning avalduse ja äriprojekti koostamiseks (7 objekti). Järgnesid vesiviljeluse hoone või rajatise ehitamine (6 objekti) ja vesiviljeluse hoone või rajatise juurde kuuluvate seadmete ostmine ja paigaldamine (51).

Kõige suuremas summas kiideti heaks vesiviljeluse hoone või rajatise ehitamine (8,04 mln krooni) ja vesiviljeluse hoone või rajatise rekonstrueerimine (3,6 mln krooni).

Sisevete kalanduse investeringutoetus

Kokku esitati 15 taotlust toetussummas 4,2 mln krooni. Kõik laekunud taotlused (15) tunnistati nõuetele vastavaks. 2004. a lõpuks ei jõutud heaks kiita ühtegi taotlust. 99% ulatuses taotleti toetust uute kalalaevade ostmiseks, 1% ulatuses aga ettevalmistavateks töödeks. Antud meetme menetlemine jätkub.

3.3. Osalemine EL-i otsustusprotsessis

Ministeeriumi ametnikud osalesid vastavalt kompetentsile mitmete erinevate komiteede ja töögruppide koosolekutel, kus esitati sotsiaalsete partneritega kooskõlatatud seisukohti ja ettepanekuid.

2004. a arutati Euroopa Liidu institutsioonides mitmeid põhimõttelisi majanduspoliitilisi küsimusi, millest kõige olulisemad olid järgnevat finantsperioodi käsitlev maaelu poliitika reform aastatel 2007–2013, Euroopa Kalandusfondi reform ja suhkruturu reform. Peale selle arutati mitmeid toetuste, turukorralduse, toiduohutuse ja põllumajandussaaduste kaubandusega seotud probleeme ning võeti vastu asjakohased otsused ja õigusaktid.

Euroopa Nõukogu maaelu arengu määruse eelnõu

Jüri Rute

2004. a suvel esitati liikmesriikidele seisukohtade avaldamiseks ja ettepanekute esitamiseks EL Nõukogu määruse eelnõu maaelu arengu kohta aastatel 2007–2013. Alates septembrist algas selle arutamine sotsiaalsete partnerite osavõtul liikmesmaade avaliku sektori töörühmades. 2004. a korraldas EL Nõukogu Brüsselis viis töörühma koosolekut, mille käigus arutati liikmesriikide positsioone ja ettepanekuid. Määruse eelnõud arutati Põllumajanduse Erikomitees (SCA) ning jõuti lõpuni esimese lugemisega liikmesriikide ministrite osavõtul EL-i Põllumajanduse ja Kalanduse Nõukogus.

Määruses on sätestatud põllumajanduse ja maaelu arengu toetuste rahastamise uued põhimõtted, mille kohaselt alates 2007. a süsteemi lihtsustatakse ja muudetakse läbipaistvamaks. Seni kehtinud kolmes erinevas dokumendis sätestatud ühise põllumajanduspoliitika, maaelu arengukava aastateks 2004–2006 ja riikliku arengukava abinõud koondatakse ühtsesse dokumenti – maaelu arengukavasse aastateks 2007–2013.

Euroopa Komisjoni poolt on pakutud liidu ühiste eesmärkide saavutamiseks ja meetmete omavaheliseks tasakaalustamiseks minimaalsed rahastamise määrad programmi eesmärkide ehk prioriteeditelgedel vahel protsentides järgmiselt:

- konkurentsivõime tõstmine 15%
- keskkonnahoid ja maade hooldamine 25%
- maaelu areng ja maaettevõtluse mitmekesistamine 15%

LEADER tüüpi (kohaliku algatuse toetamine) meetmetele 7% kogu finantspaketi mahust, mis arvatakse kolme prioriteedi hulka. Liikmesriigil on õigus otsustada, milliste eesmärkide saavutamiseks on otstarbekas suunata 45% rahast.

Uus MAK ei pea lahendama kõiki maaelu probleeme. Jätkuvalt on oma roll nii EL-i sotsiaalfondi kui ka regionaalfondi abinõudel.

Kava kohaselt võetakse määrus ja strateegiasuunised vastu juunis 2005. a. Seejärel algab uue maaelu arengukava ja arengustrateegia koostamine, mis tuleb esitada kooskõlastamiseks Euroopa Komisjonile.

Arengukava peab peegeldama nii kokkulepitud prioriteete kui Euroopa mitmekesise maapiirkonna erivajadusi. Liikmesriikidel palutakse näidata, kuhu nende arvates peaksid EL-i prioriteetid olema suunatud.

Uue maaelu arengukava ja strateegia koostamisel tuleb identifitseerida ja kokku leppida valdkonnad, kus maaelu arengu vahendid ja EL-i kaasfinantseerimine annaksid EL-i tasandil kõige rohkem lisandväärtust. Luua seos EL-i peamiste prioriteetidega: arengu, töökohtade ja säästvuse vahel töötada välja abinõud ja tegevuskava kolme põhieesmärgi saavutamiseks.

Ühise kalanduspoliitika reform

Kädi-Liis Kangur

2002. a detsembris lepitati Euroopa Nõukogus kokku ühise kalandus-poliitika reformi põhimõtted aastate 2007–2013 kohta. Vastavas määruse eelnõus on sätestatud uued toetuste rahastamise põhimõtted ja eesmärgid kindlustamaks kalanduse ja vesiviljeluse jätkusuutlikkus, tõhustada rahastamist, kohandades seda muutuvatele vajadustele laienuvad EL-i tingimustes.

Hetkel toetatakse EL-i liikmesriikide kalandussektorit Kalanduse Arendusrahastu (KAR) alt. Määruse eelnõus sätestatud põhimõtete kohaselt ühtlustatakse uue loodava Euroopa Kalandusfondi (*edaspidi* EKF) töö põhimõtteid Euroopa struktuurfondide töö põhimõtetega. Reformi eesmärkides keskendutakse kindlatele prioriteetidele, suurenevad liikmesriikide õigused

ja vastutus, muutub lihtsamaks abiskeemide ja -protsesside planeerimine ja rakendamine.

EKF-i töö keskendub viiele prioriteedile:

- 1) meetmed ühenduse kalalaevastiku kohandamiseks;
- 2) vesiviljelus ning kala- ja vesiviljelustoodete töötlemine ja turustamine;
- 3) sektorile üldist kasu toovad meetmed;
- 4) rannapiirkondade jätkusuutlik areng;
- 5) tehniline abi.

EKF-i tingimused võimaldavad maksta toetusi nendele kaluritele ja laevaomanikele, keda mõjutavad mitmeaastaste kalavarude taastamiskavade raames rakendatavad meetmed ning rahvuslike kavade raames kavandatud kalalaevastiku püügivõimsuse reguleerimise meetmed. Toetust on võimalik maksta ka püügitegevuse ajutise peatamise korral, kui tegemist on hädaolukorraga, kalanduskokkuleppe mitteuuendamisega või looduskatastroofiga. Püügisektorist lahkujatele on ette nähtud väljaõppe- ja varase pensioni skeemid.

Keskkonnasõbralikumate püügivahendite ja -tehnikate kasutuselevõttu võib toetada näiteks juhul, kui laevad peavad muutma oma püügitehnikaid kalavarude taastamisplaani raames või teistesse kalandusharudesse üleminekul. Määruse eelnõu võimaldab toetada ka nende noorte kalurite koolitamist, kes valmistuvad ostma oma esimest kalalaeva.

Nagu ühise kalanduspoliitika reformi raames kokku lepitud, lõpetati kalalaevastiku uuendamiseks mõeldud abi andmine (mis aitas kaasa liigse püügivõimsuse tekkele) 2004. a detsembris. Kalalaevastiku püügivõimsuse reguleerimise rahastamine jätkub. Kalalaevade utiliseerimise puhul saavad eelisõiguse ja kõrgema toetusmäära rahvuslikku laevastikku reguleerivad programmid, mis on loodud kahe aasta jooksul, alates kalavarude taastamisplaani valmimisest. Toetust võimaldatakse ka hügieeni- ja ohutustingimuste kaasajastamiseks kalalaevade pardal. Väikesemahulise rannapüügiga tegelevad kalurid võivad saada mitmete meetmete jaoks kõrgema määraga toetust. EKF jätkab Euroopa vesiviljeluse jätkusuutliku arengu toetamist.

Toetust võimaldatakse ka sellistele projektidele, mille on algatanud kalandus- või vesiviljelussektori esindusorganisatsioon ja mille eesmärgiks on aidata kaasa kalavarude jätkusuutlikule kasutamisele või säilitamisele, suurendada läbipaistvust kala- ja vesiviljelustoodete turgudel või edendada koostööd kalandussektori, teadlaste ja kalandusadministratsiooni vahel.

Suhkruturu reform

Ants Laansalu

Euroopa Komisjon esitles 2004. a juuli keskel suhkruturu reformikava, mille eesmärkideks on muuta sektor konkurentsivõimelisemaks, turu nõudlustele vastavaks, tarbija- ja keskkonnasõbralikumaks ning lõpetada ületootmine. Tarbijale nähtavaimaks tulemuseks on kolmandiku võrra odavam hind. Diskussiooni reformikava üle alustati 2003. a septembris, kuid üksmeelt riikide vahel pole tänaseni. Põhjused, miks suhkru turukorraldus on muutumatul kujul püsinud ligi 40 aastat, peituvad paljude erinevate ja mõjukate majandusharude huvide riivamises. Suhkrupeedikasvatajate osa tarbija ja maksumaksja kulutustes on suhteliselt väike. Suur osa tarbija poolt makstud kõrgemast hinnast saadud tulust läheb maaomanike, tööstuse ja sektorit teenindavate firmade taskutesse. Tootmise vähenemise ja hindade alanemise tagajärjel kaob Komisjoni prognoosi kohaselt kokku 83 000 töökohta, neist 25 500 suhkrutööstuses ja 51 000 suhkrusektorit teenindavates ettevõtetes ning ainult 6 500 põllumajanduses. Reform puudutab eelkõige tööstust ja kaubandust. Kuigi EL-i on kritiseeritud suure ekspordimahu pärast, on Eesti meedias maha vaikitud see, et EL on üks maailma suuremaid suhkru importijaid, 1,7–1,9 mln tonni aastas. Suuremad kahjukannatajad on samuti suhkrut eksportivad Aafrika, Kariibi ja Vaikse ookeani piirkonna arenevad riigid, kellega Euroopal on pikaajalised sidemed. Viimased jääksid hinnaeelise kadumise tõttu ilma 190 mln eurost aastas. Seega pole probleemid mitte ainult põllumajandus-poliitikas, vaid peamiselt aegunud turukorralduses, mis moonutavad hindu kõige enam.

Euroopa Komisjoni hinnangu kohaselt täidab peale reformi elluviimist EL-i turuosa Brasiilia, kes suurendab vihmametsade maharaiumise arvel pidevalt oma toodangut ja ekspordi. Suhkrusektori ümberstruktureerimise kulud kannavad ikkagi tarbijad ja maksumaksjad.

Reformikavas on arvestatud vajadust toetada neid piirkondi, kus suhkrupeedikasvatus ja tootmine lõpetatakse. Tehastel on võimalik müüa oma kvooti EL-i sees edasi sinna, kus tootmine on efektiivsem. Kui mõne tehase kvooti üles ei osteta, on EL valmis toetama sulgemist ja töötajate rakendamist teistes valdkondades.

Eesti on esitanud oma positsiooni ja avaldanud reformikavale toetust.

Otsetoetuste korralduskomitees keskenduti rakendusmääruste täpsustamisele üksikute detailide osas, näiteks renditud maadega seotud toetusõiguste ülemineku temaatika või võimalikud sanktsioonid, juhul kui peale toetusõiguste üleandmist selgub, et nende esialgses määramises oli midagi valesti – keda sanktsioneeritakse ja mil määral, püsirohuma definitsiooni täpsustamine jms.

Kinnitati 2005. a otsetoetuste eelarve määrus, mis sätestas liikmesriikide lõikes eri toetuskeemide rahastamiseks vajalikud summad. Eesti kohta on Euroopa Komisjoni määruse 118/2005/EÜ lisas VI ühtse pindalatoetuse summana nimetatud 27 908 tuhat eurot.

Teravilja korralduskomitees olid peamised arutuse all olnud teemad (mille kohta võeti vastu otsused), teravilja ja riisi sekkumisvarudest müüdavate teravilja ning riisipartiide miinimumhinnad, millest kõrgemad pakkumised realiseeritakse.

Kuna laienenud EL-i jaoks pole enam võimalik väga täpselt kõiki küsimusi reguleerida, on uued EL-i õigusaktid delegeerinud järjest rohkem otsustusõigust liikmesriikidele. See on põhjustanud palju rahulolematust vanade liikmesriikide hulgas, kes ootavad Komisjonilt väga täpset reguleeritust.

Komitees esitatavate Eesti seisukohtade väljatöötamiseks on Eestis moodustatud siseriiklik töögrupp, kuhu kuuluvad ministeeriumi esindaja ja allasutuste ning tootjate esindajad. Enamasti toimub Eesti seisukohtade kooskõlastamine töögrupi liikmete vahel elektroonilise suhtluse teel, kuid vajadusel kutsutakse töögrupp ka kokku.

Värske ja töödeldud puu- ja köögivilja korralduskomitees arutati eksporditoetuste määramist sidrunitele, apelsinidele, tomatitele ja õuntele. Vastu võeti määrused, mis korrigeerisid küüslaugu ja konserveeritud seente importi seoses EL-i laienemisega. Komisjon töötas välja määruse, milles sätestatakse liikmesriigi kohustus teavitada Komisjoni puu- ja köögivilja turuhindadest, et saada ülevaadet Euroopa turgudel toimuvast. Eestile nimetatud määrus kohustusi kaasa ei too, kuna siinne turg on nii väike ja ei mõjuta EL-i turgu.

Lisaks korralduskomitee kohtumisele toimus septembris puu- ja köögivilja nõukogu töögrupi kohtumine, kus keskenduti neljale küsimusele:

- kuidas on tootjaorganisatsioonidel võimalik lihtsustada turukorralduse rakendamist ja muuta tootjaorganisatsiooni teenused tootjatele atraktiivsemaks;
- kuidas on võimalik parandada pakkumise kogumist regioonides, kus organisatsioon on nõrk, eelkõige uutes liikmesriikides;

- mida on võimalik teha kvaliteettoodete ja/või keskkonnasõbralikes tingimustes toodetud toodete parandamiseks;
- mida on võimalik teha paremaks kriisihaldamiseks.

Olemasolevale Nõukogu määrusele sooviti lisada tunnustuskategooriaid, suurendada otsemüügi protsenti, täiustada tootjaorganisatsioonide ühinemise ja liitude peatükke ja toetada tootjaorganisatsioonide algatusi. Komisjon märkis, et on raske leida õiget tasakaalu tehtud ettepanekute osas.

Komitee oktoobrikuisel kohtumisel määrati värskete ja töödeldud toodete eksporditoetused ja muudeti lisatollimaksude käivituslävesid.

Piima ja piimatoodete korralduskomitees arutati ÜPP reformiga otsustatud sekkumishindade järk-järgulist vähendamist, pakkumismenetluste korda ja ekspordiküsimusi. Vaatamata arvukatele vastuhäältele viidi Komisjoni algatusel läbi ridamisi toetuse määrade langetamisi.

Sealiha korralduskomitees käsitleti sealiha kui teraviljale baseeruvat toodangut. 2004. a alguses oli sealiha hind (EL-i keskmine 2004. a jaanuaris – 116,27 eurot ehk 1819 krooni 100 kg kohta) langenud isegi madalamale kui 2003. a keskmine turuhind (125–130 eurot ehk 1956–2034 krooni 100 kg kohta). Tarvitusele võeti lisaeksporditoetused ning eraladustamine jätkus jaanuaris ja veebruaris. Aasta jooksul muudeti ja täiendati ekspordi- ja impordilitsentse ning impordikvoote (ekspordilitsentsi määruse kaubakoode) puudutavaid määrusi. 2004. a kevadel hakkasid sealiha kokkuostuhinnad tõusma ning saavutasid aasta lõpuks suhteliselt hea ja tootjaid rahuldava taseme. Möödunud aasta olulisemaid teemasid istungitel oli ka liikmesriikide searümpade tailihamõõtmismeetodite tunnustamine Komisjoni poolt. Eesti jaoks tähtsaim on olnud viimane teema, kuna searümpade klassifitseerimis- meetodi tunnustamiseks esitati Komisjonile vastavad protokollid novembris 2004. Teiste liikmesriikide eksperdid kiitsid tehtud teadusliku töö tailihamõõturite valemite leidmiseks heaks.

Veise- ja vasikalihha korralduskomitees kiideti heaks 2004/2005 majandusaasta tariifikvootide määruste eelnõud. Tulenevalt WTO lepest ning ka kahepoolselt sõlmitud lepetest kohaldatakse teatud toodete kogustele vähendatud tariifimäära või lubatakse neid importida tollivabalt. Varasemaga võrreldes muudeti oluliselt külmutatud veiselihha tariifikvoodi haldamist ehk kvoot jaotatakse alates 2004. a vastavuses eelmisel aastal imporditule. Muudeti ka kõrgekvaliteedilise veiselihha definitsiooni. Uutes liikmesriikides olid veiselihha tootjahinnad aasta jooksul märkimisväärselt tõusnud, eriti järsk ja hoogne oli liitumisjärgne veiselihha kokkuostuhindade tõus Poolas. EL-i

veiseliha eksport kolmandatesse riikidesse on aasta-aastalt vähenenud. 2005. a prognoositakse väikest veiseliha toodangu tõusu, kuid pikemas perspektiivis peaks veiseliha tootmine pisut vähenema. Oma mõju avaldab kindlasti ka tootmise lahtisidumine toetusest. Hinnad peaks püsima ka edaspidi suhteliselt kõrgel tasemel.